

Biblioteca Digitală a României
Sinteza lucrărilor primei reuniuni a Comisiei de Coordonare a Modulului
Patrimoniu Cultural Scris (Biblioteci) din cadrul Politicii publice privind
digitizarea resurselor culturale naționale

Biblioteca Națională a României
11 aprilie 2008

1. Introducere

Constituirea bibliotecii digitale naționale, parte componentă a bibliotecii digitale europene, are ca principal scop conservarea și protecția patrimoniului cultural național existent în bibliotecile din cadrul sistemul național de biblioteci, promovarea colecțiilor și lărgirea accesului la informație.

Prin digitizarea colecțiilor de documente și constituirea bibliotecii digitale naționale se asigură o bună promovare a valorilor naționale, o mai bună diseminare a informației și o valorificare superioară, la nivel național și internațional, a colecțiilor speciale, a documentelor rare.

Obiectivele care stau la baza acestui demers se referă la:

- transpunerea în format electronic a patrimoniului cultural scris;
- promovarea patrimoniului cultural scris la nivel european;
- protejarea valorilor de carte bibliofilă și manuscrise;
- protejarea documentelor aflate într-o stare avansată de deteriorare;
- îmbunătățirea posibilităților de acces la documente, local sau la distanță, cu impact asupra creșterii numărului de utilizatori și a categoriilor acestora;
- posibilitatea consultării simultane de către mai mulți utilizatori a aceluiași document;
- oferirea unui mod de consultare a documentelor modern, în acord cu noile tehnologii, independent de spațiul și programul de funcționare al bibliotecii (cu respectarea restricțiilor de copyright);
- îmbunătățirea calității procesului de consultare a documentelor;
- creșterea numărului de resurse electronice realizate direct în format electronic, fără echivalent tradițional (tipărit).

2. Etapele desfășurării procesului de digitizare

- a) identificarea proiectelor de digitizare în curs;
- b) inventarierea documentelor digitizate în bibliotecile din țară;
- c) identificarea priorităților de digitizare ale bibliotecilor și a documentelor propuse spre digitizare;
- d) selecția documentelor/colecțiilor ce urmează a fi digitizate;
- e) metodologia de lucru;
- f) stabilirea soluției de digitizare;

- g) identificarea echipamentelor și a software-ului;
- h) crearea de conținut digital;
- i) realizarea și administrarea portalului Biblioteca Digitală a României;
- j) integrarea Bibliotecii Digitale a României în Biblioteca Digitală Europeană.

3. Resurse informaționale și documentare în bibliotecile din România

Bibliotecile din sistemul național de biblioteci sunt componente definitorii ale sistemului național informațional. Prin structuri, funcționalități, servicii și patrimoniu info-documentar ele trebuie să răspundă cerințelor complexe și variate de informare.

Sistemul național de biblioteci, în raport cu funcțiile și atribuțiile acestora, este structurat astfel:

- a) Biblioteca Națională a României;
- b) Biblioteca Academiei Române;
- c) biblioteci universitare;
- d) biblioteci specializate;
- e) biblioteci publice;
- f) biblioteci școlare.

Prin participarea tuturor bibliotecilor din cadrul sistemului național de biblioteci, deținătoare de documente și colecții, se va putea crea o bibliotecă digitală cu un conținut eterogen din punct de vedere al tipului de documente (cărți, manuscrise, publicații seriale), al perioadei de publicare, al adresabilității.

Biblioteca Digitală Națională se poate realiza respectând principiul partajării resurselor, similar Catalogului Național Partajat.

Tipuri documente text-imagini existente în bibliotecile din România:

a) carte – document de tip text, tipărit sau scris, legat sau broșat în volum, al cărui conținut este dedicat unui anumit subiect.

După maniera de redactare a textului: carte manuscrisă, carte tipărită.

După valoarea patrimonială a documentului: carte curentă, carte veche, incunabul, carte rară/bibliofilă.

b) publicații periodice – publicații în orice media, constituite din părți succesive, având de obicei numerotare sau o indicație cronologică și care intenționează să apară pe o perioadă nedeterminată de timp.

După valoarea patrimonială a documentului:

- periodice curente;
- periodice rare/bibliofile;
- periodice vechi – pentru periodicele românești – până la 1918; pentru periodicele străine – până în jurul anului 1870.

Notă: dată fiind raritatea exemplarelor din publicațiile seriale românești, Biblioteca Națională a României a inclus în categoria periodicelor vechi toate titlurile apărute până la nivelul anilor '50.

După structura conținutului: ziare, reviste, almanahuri, calendare, extrase, fascicule, publicații cu caracter oficial.

c) manuscrite

d) microformate: microfișă, microfilm.

e) documente cartografice: hărți, atlase, planuri tipărite.

f) documente muzicale tipărite – partituri muzicale.

g) documente grafice: gravură, reproducere de artă, fotografie, afiș, studiu, desen tehnic, program, anunț, proclamație, planșă.

h) alte tipuri de documente: teze de doctorat și rezumate ale acestora, broșuri, cursuri universitare tipărite sau multigrafiate, manuale școlare, documente numismatice și filatelice, standarde și norme tehnice și de funcționare, orice alte documente tipărite sau multiplicare prin proceduri grafice sau fizico-chimice de tipul litografieră, fotografiere, fono și videografiere.

Evaluarea cantitativă a colecțiilor ce urmează a fi digitizate în bibliotecile din România s-a făcut pe tipuri de documente, pe baza răspunsurilor oferite de coordonatorii de rețele de biblioteci din România la solicitarea Bibliotecii Naționale a României. Documentul va fi supus dezbaterii în cadrul reuniunii. (Anexa 1)

4. Criteriile de selecție

Criteriile de selecție pot fi și de cele mai multe ori trebuie să fie combinate pentru obținerea unui soluții optime.

Se va avea în vedere respectarea regimului juridic referitor la documentele propuse pentru scanare (Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe; Legea nr. 334/2002 privind bibliotecile; Legea nr. 182/2000 privind protejarea patrimoniului cultural; Legea nr. 135/2007 privind arhivarea documentelor în formă electronică; Legea nr. 186/2003 privind susținerea și promovarea culturii scrise).

Criteriile de selecție sunt:

- valoarea documentară;
- reprezentativitatea pentru un anumit domeniu, o anumită perioadă de timp sau o anumită regiune geografică, atât la nivel național, cât și la nivel internațional;
- gradul de interes și adresabilitate;
- prezervarea documentelor originale;
- regimul juridic (dreptul de autor și dreptul de difuzare);
- criteriul financiar;
- soluția de scanare și tehnologia implicată.

5. Soluția de digitizare

Bibliotecile digitale nu trebuie să fie o simplă replică digitală a unor biblioteci clasice, trebuie să reprezinte un mediu integrat de generare, stocare, regăsire și

difuzare de conținut digital. Bibliotecile digitale trebuie să ofere un set specializat de servicii pentru managementul conținutului și pentru accesul controlat și concurent la informații relevante.

Astfel trebuie găsită o soluție pentru digitizarea documentelor, adoptată la nivelul tuturor bibliotecilor implicate în proiectul „Biblioteca Digitală a României”. O soluție comună care poate fi implementată prin parteneriat cu o singură societate comercială implică costuri mai reduse decât în cazul în care fiecare bibliotecă ar achiziționa soluții de la societăți diferite. O soluție comună ar însemna și un grad mai mare de standardizare a bazelor de date ale fiecărei biblioteci și o simplificare a interconectibilității cu portalul „Biblioteca Digitală a României” și cu portalul European Digital Library(Europeana).

Se va urmări recuperarea documentelor digitizate existente în colecțiile bibliotecilor din România.

Pentru identificarea și localizarea resurselor digitale în bazele de date este necesară descrierea acestora într-o formă unitară la nivel național.

Colaborarea la nivel național conduce la evitarea dublării activităților de digitizare, fapt ce are implicații pozitive atât în ceea ce privește costurile, cât și durata de realizare a proiectului, conferindu-i acestuia un caracter unitar.

Există trei variante:

A. Digitizarea în cadrul bibliotecii - soluție aplicabilă în cazul:

- documentelor din colecțiile speciale (carte rară, carte veche, manuscrise, incunabule etc), documente fragile sau foarte valoroase. Se va acorda o importanță deosebită aspectelor privind prezervarea și conservarea acestor documente.

- colecțiilor mici;

- crearea de noi documente digitale;

- preluării de documente din biblioteca digitală națională, cu mici adaptări.

B. Digitizarea prin externalizarea serviciilor

Este recomandată în cazul în care avem de-a face cu un volum mare de documente/pagini de digitizat, care nu necesită o protecție specială, alta decât cea curentă.

Externalizarea este indicată și în cazul în care se utilizează o tehnică specială de digitizare, cu echipamente speciale.

C. Soluția mixtă

Majoritatea bibliotecilor europene, care desfășoară programe similare au adoptat o soluție mixtă pentru digitizare.

În toate cele trei variante este necesară reprezentarea tuturor documentelor digitizate în baze de date unitare.

6. Resurse

Proiectul național de digitizare la nivelul sistemului național de biblioteci este un proiect complex care trebuie să aibă ca suport colaborarea între toate instituțiile din sistem.

Se vor corobora, pentru un rezultat unitar:

a) resurse informaționale și organizatorice

La nivelul administrației publice și centrale Ministerul Culturii și Cultelor va aplica Politica publică în domeniul digitizării, prezervării și accesibilității on-line la nivel național.

În domeniul specific de activitate, Biblioteca Națională a României, prin atribuțiile conferite de cadrul legal, prin structură și organizare, va coordona, la nivelul sistemului național de biblioteci, activitatea de digitizare și de constituire a Bibliotecii Digitale a României.

În cadrul Bibliotecii Naționale a României, prin ROF, aprobat prin Ordinul 2199/01.04.2008, a fost înființat biroul Biblioteca virtuală națională, departament specializat, care va coordona, va gestiona programul național de digitizare și va acorda suport bibliotecilor implicate.

b) resurse materiale

Estimarea necesarului de echipamente IT și aplicații specializate va rezulta în urma discuțiilor din timpul reuniunii, pe baza răspunsurilor la chestionarul transmis de BNR către coordonatorii de rețele de biblioteci.

c) resurse financiare

Bugetul proiectului de digitizare conține costuri planificate pentru achiziționare de echipamente IT și software, costuri pentru servicii, pregătire profesională. Valoarea totală și pe capitole va rezulta în urma discuțiilor din timpul reuniunii.

Vor apărea costuri suplimentare aferente administrării bazei de date, dobândirii drepturilor de proprietate intelectuală și de difuzare, costuri aferente spațiilor de desfășurare a proceselor.

Vor trebui identificate proiecte și programe complementare care să contribuie la susținerea financiară a proiectului național de digitizare și de constituire a Bibliotecii Digitale a României.

În rețeaua bibliotecilor publice, un element de susținere îl constituie și programele derulate de Ministerul Educației Naționale în ceea ce privește dotarea cu computere a tuturor școlilor din țară, precum și programul Global Libraries în România, în perioada 2007-2010.

d) resurse umane

Cheltuielile cu resursele umane se referă la formarea profesională a persoanelor implicate în procesul de digitizare.

Va avea două aspecte:

- training pe echipamentele achiziționate (inclus în prețul echipamentului);
- pregătire profesională în domeniul prelucrării documentelor multimedia.

Pregătirea personalului va fi concepută piramidal, pe modelul formării formatorilor.

Estimarea a fost făcută pentru întreaga perioadă de aplicare a politicii publice. (Anexa 2)

7. Concluzii

- ❖ Procesul de digitizare, prin obiectivele și scopurile lui, constituie un element strategic în dezvoltarea societății informaționale la nivel național, interconectată la nivel internațional.
- ❖ Programul național de digitizare va fi realizat prin colaborarea tuturor instituțiilor deținătoare de documente ce pot fi incluse în Biblioteca Digitală a României.
- ❖ Procesul de digitizare la nivel național trebuie să aibă la bază principiul partajării.
- ❖ Biblioteca Națională a României prin atribuțiile conferite de cadrul legal, prin structură și organizare poate coordona, la nivelul sistemului național de biblioteci, activitatea de digitizare și de constituire a Bibliotecii Digitale a României.
- ❖ Se va aplica principiul evitării duplicării eforturilor
- ❖ Se impune recuperarea rezultatelor proiectelor anterioare și integrarea lor într-un sistem unitar, în cadrul Bibliotecii Digitale Naționale și inventarierea tuturor documentelor scanate la nivel național.
- ❖ Soluția de digitizare poate fi: digitizarea în cadrul bibliotecii, digitizarea prin externalizare și o soluție mixtă.
- ❖ Corpusul documentar propus pentru digitizare va fi constituit atât din colecții de tip patrimonial, cât și din colecții contemporane, cu un grad mare de adresabilitate și interes.
- ❖ Instituția deținătoare a documentului original care a fost inclus în Biblioteca Digitală a României acordă utilizatorilor dreptul de acces și dă drept de difuzare a documentului scanat.
- ❖ Cadrul legal referitor la deținerea dreptului de autor trebuie avut în vedere în toate etapele proiectului.